

A tantárgy neve:	magyarul:	Biokolloidika						Kódja:	TTKBE0405	
	angolul:	Biological colloid science								
A képzés 6. féléve										
Felelős oktatási egység:		DE TTK, Fizikai Kémiai Tanszék								
Kötelező előtanulmány neve:		Fizikai kémia III.						Kódja:	TTKBE0403	
Típus		Heti óraszámok						Követelmény	Kredit	Oktatás nyelve
		Előadás		Gyakorlat		Labor				
Nappali	x	Heti	2	Heti	0	Heti	0	kollokvium	3	magyar
Levelező		Féléves		Féléves		Féléves				
Tantárgyfelelős oktató		neve:		Dr. Novák Levente				beosztása:	egyetemi adjunktus	
A kurzus célja, hogy a hallgatók										
megismerjék a biológiai tudományok és a kolloid-, valamint felületi jelenségek közötti összefüggéseket. További cél a hallgatók kolloidkémiai ismereteinek elmélyítése a biológia kolloidikai vonatkozású jelenségeinek megértésében. Alkalmassá teszi a hallgatókat biológiai problémák kolloidkémiai oldalról történő megközelítésére, a felmerülő nehézségek, feladatok ilyen összefüggésben történő megoldására.										
Tanulás eredmények, kompetenciák: a hallgató										
<i>Tudás:</i>										
Ismeri a kolloidok és a felületi jelenségek jelentőségét az élő anyag kialakulása és működése szempontjából, alkalmazni tudja ezen folyamatokról meglévő ismereteit a mindennapokban, valamint későbbi munkája során olyan munkafolyamatoknál vagy munkakörben, ahol biológiai rendszerekkel, élőlényekkel vagy élő anyagot is felhasználó módszerekkel foglalkoznak.										
<i>Képesség:</i>										
- Képes szintetizáló módon átlátni, értelmezni a biológiai- és a kolloid rendszerek közötti kapcsolatokat. - Képes megszerzett tudását elméleti és gyakorlati szinten alkalmazni. - Képes a kolloidika biológiai vonatkozásainak tekintetében szakmai beszélgetésbe belefolyani, logikusan érvelni. - Képes biokolloidikával kapcsolatos ismereteinek folyamatos bővítésére a szakirodalom tanulmányozásával.										
<i>Attitűd:</i>										
Nyitottság a tudományosan alátámasztott állítások elfogadására és kellő kritikai érzék a megalapozatlan kijelentések elvetésére. Igény a folyamatos önképzésre, a legújabb eredmények megismerésére.										
<i>Autonómia és felelősség:</i>										
Képes a tanultak alapján kísérleteket megtervezni, végrehajtani és a megfigyelt jelenségekre helyes magyarázatokat adni. Tud önálló döntéseket hozni, döntéseinek a következményeit átlátja és felelősséget vállal értük.										
A kurzus tartalma, témakörei										
- Biológia és a kolloid állapot. Az élet keletkezésének elméletei. Élet a világűrben és mesterséges élet. - Határfelületek, membránok, hártványok, membránjelenségek. Transzport és elválasztás. - Asszociációs kolloidok és biológiai jelentőségük. Detergensek és felületaktív anyagok. - Biológiai makromolekulák, jelentőségük és modern vizsgálati módszereik. - Biológiai jelentőségű diszperziós kolloidok, inkoherens és koherens rendszerek. - Elektrokinetikai hatások, szilárd anyag kiválása biológiai rendszerekben. - Bioreológia, hemodinamika. Folyási tulajdonságok jelentősége biológiai rendszereknél. - Nanotechnológia és nanostruktúrák. Biológiai „nanomotorok”. Passzív és aktív nanoeszközök.										
Tervezett tanulási tevékenységek, tanítási módszerek										
- Aktív részvétel az órákon. - A témához kapcsolódó fakultatív irodalmi hivatkozások önálló tanulmányozása. - Az ismertetett témákhoz kapcsolódó, az előadáson esetlegesen felmerülő kérdések közös diskussziója.										
Értékelés										
Kollokvium (100 %) Jeles: 90 %, jó: 75 %, közepes 60 %, elégséges: 50 %, 50 % alatt elégtelen - A tantárgyat gyakorlati írásbeli kollokvium zárja. Indokolt esetben kérhető szóbeli beszámolás is.										

A kollokvium sikertelensége esetén javítás utóvizsga keretében történhet, a TVSZ-ben meghatározottak szerint.

Kötelező olvasmány:

Novák Levente: Biokolloidika. Elektronikus egyetemi előadásjegyzet. Debreceni Egyetem TTK Fizikai Kémiai Tanszék, 2017. (folyamatosan frissítve)

Ajánlott szakirodalom:

D. Fennell Evans, Hakan Wennerstrom: The Colloidal Domain: Where Physics, Chemistry and Biology Meet, 2nd Ed. (Wiley 1999)

Heti bontott tematika	
1. hét	A kolloid állapot jelentősége a biológiában. Az élet kialakulásának elméletei régen és napjainkban. Szerves anyag előfordulása a világűrben. Hiperrezisztens élőlények és túlélés a világűr körülményei között. Árnycsbioszféra és „mesterséges élet”. TE: Megérti a kolloid állapot fontosságát az anyag bonyolultabb szerveződési formáinak létrejöttében. Ismeri az élet kialakulásának modern elméleteit és kritikus megközelítéssel képes elvetni a megalapozatlan hipotéziseket.
2. hét	Határfelületek kialakulása. Filmek és membránok. Langmuir-Blodgett filmek és folyadék-kristályok. Membránmodellek, a sejtmembrán felépítése. TE: Érti a határfelületek jelentőségét az életfolyamatok kompartmentalizációjában, a felületi filmek és a folyadékkristályok tulajdonságait, biológiai membránokban betöltött szerepét. Ismeri a modern sejtmembrán-modelleket és a membránösszetétel szerepét a környezeti adaptációban.
3. hét	Diffúzió és transzportjelenségek membránokon keresztül, ozmózis és dialízis. Transzportjelenségek az élő szervezetekben. A vese működése, műve. TE: Megérti, hogy a membránok a természetben nem csak elválasztó, hanem összekötő szerepet is játszanak. Ismeri a transzmembrán anyagtranszport elvét és jelentőségét. Átlátja a membránjelenségek szerepét bonyolultabb folyamatokban (pl. kiválasztás).
4. hét	Adszorpciós jelenségek a biológiai rendszerekben, biotechnológiai, elválasztástechnikai eljárások. TE: Ismeri a felületi feldúsulás és elszegényedés jelenségét, az ebből következő implikációkat. Érti és alkalmazni tudja az adszorpciós jelenségeket analitikai eljárások során.
5. hét	A felületi feszültség és jelentősége a természetben. Molnárfajok mozgása vízfelszínen. Szaporodás a felületi feszültség segítségével: gomba ballisztospórák. Nedvesedés, peremszög, a nedvesedés befolyásolása. Kapilláris hatás, az edényes növények víztranszportja és a transpiráció–adhézió–tenzió–kohézió elmélet. Kapillaritás jelentősége arid környezetben. Adhézió sima felületekhez. Az érlelmeszedés és a betegséget kiváltó felületi hatások. TE: A felületi feszültség létrejöttének okát és jelentőségét megérti. Érti a felületi feszültség hatását és szerepét egyes élőlények mozgásában, tápanyagfelvételében és szaporodásában. Tisztában van a felületi hatások jelentőségével a keringési betegségek kialakulásában.
6. hét	Asszociációs kolloidok, micellák és reverz micellák. A kritikus micellaképződési koncentráció és jelentősége. Detergensek és felhasználásuk. Biológiai detergensek az emésztésben: az epesavak. Szolubilizáció poláris molekulákkal. Tüdőtenzidek és szerepük a légzésben. TE: Érti az amfifil molekulák asszociációjának mechanizmusát és ismeri az asszociátumok szerepét a detergencia, a szolubilizáció, a nedvesítés jelenségeinek létrejöttében. Ismeri a tüdőtenzidek jelentőségét és a légzésben betöltött szerepét.
7. hét	Modern vizsgálómódszerek a biomakromolekulák vizsgálatára (ultracentrifugálás, elektroforézis, méretkizárásos kromatográfia, pásztázó konfokális mikroszkópia, elektronmikroszkópia, pásztázó szonda mikroszkópia, felületi plazmon rezonancia, röntgendiffrakció). TE: Ismeri a kolloidok vizsgálatában használatos modern műszeres analitikai eszközöket és módszereket, ismeretei segítségével ki tudja választani a célra legmegfelelőbb eljárást.
8. hét	A makromolekulák, típusaik, jelentőségük. A diszperzitás, alak, konformáció jellemzése és

	jelentősége. TE: Megérti a makromolekulák struktúrájának, méretének, méreteloszlásának jelentőségét. Átlátja, hogy a makromolekulák jellemzésére a kismolekulákkal szemben további, a mérettel és szerkezettel összefüggő tulajdonságok figyelembe vétele szükséges.
9. hét	Fontosabb/érdekes biomakromolekulák, tulajdonságaik, jelentőségük és felhasználásuk (<i>poliszacharidok</i>: cellulóz, keményítő, kitin; <i>fehérjék</i>: kollagén, selyem, zöld fluoreszkáló fehérje; lignin, klorofillok, hemoglobin). TE: Ismeri, jellemezni és csoportosítani tudja a fontosabb biológiai relevanciájú makromolekulát. Fel tudja sorolni ezen molekulák fontosabb jellemzőit és felhasználásuk területét.
10. hét	Diszperziós kolloidok a természetben. Bioaeroszolok és füstök. Habok, emulziók, szolok jelentősége és biológiai relevanciája. Diszperziók előállítása, illetve megszüntetése különböző biológiai, orvosi, gyógyszerészeti, stb. eljárásokban. TE: Tisztában van a diszperziós kolloidok biológiai szerepével. Ismeri a diszperziók előállításának és megszüntetésének módszereit és jelentőségét.
11. hét	Koherens rendszerek, liogélek. A szem, mint természetes liogél-rendszer. Biokompozitok: a csontok felépítése és képződése. Egy komplex diszperz rendszer: a talaj. TE: Fel tud sorolni gél állapotú biológiai rendszereket. Ismeri a kompozitokat, jellemezni tudja ezeket és tisztában van jelentőségükkel.
12. hét	Elektrokinetikai hatások, kiválás oldatokból. Epitaxia. A vesekő és epekő, képződésük folyamata. TE: Érti az elektrokinetikai hatások jelentőségét, a koaguláció és kiválás jelenségeit. Ismeri a kiválasztórendszerben és az epeutakban képződő szilárd kiválások patológiás hatását, a képződő konkréciók kialakulását elősegítő és gátló tényezőket.
13. hét	Folyási tulajdonságok. Bioreológia. A vér reológiája és jelentősége a véralvadásban. TE: Tisztában van a főbb reológiai osztályokkal, a nem-newtoni folyási tulajdonságok biológiai jelentőségével.
14. hét	Nanotechnológia és kialakulása. Nanostruktúrák élettelen anyagokból. Természetes nanostruktúrák: kovamoszatok és a lepkeszárny pikkelyeinek finomszerkezete. Nanoeszközök. Természetes nanomotorok: kinezinek, dineinek, az aktomiozin komplex. DNS gépek, aktív molekuláris csipeszek. TE: Ismeri az anyag kolloid léptékű megmunkálását. Példákat tud hozni az élő természetből nanostrukturált rendszerekre. Érti a nanotechnológia jelentőségét és fel tud sorolni passzív és aktív nanogépeket.